

Äldsta bron i Trollhättan

Inga-Lill Andersson

Broar på allmän väg skulle byggas av sten, för att spara skogen, enligt en kunglig förordning från år 1752. Då ökade också byggandet av **stenvalvsbroar**. Kallmursteknik användes då man fogade ihop stenar med grus, mossor, jord och sand så att de blev hållbara valvbroar. Gamla stenalvsbroar byggdes av natursten. Senare ökades kraven på styrka och bärighet vilket gjorde att sten till broar var noga utvalt och format. Senare under 1800-talet användes sten som var kilformade för att få en vacker båge på bron. Hjulvarnsbron ligger vid intill Folkets Park i Trollhättan och är en välvd bro som byggdes över Svinnebäcken. Bron är en fast stenbro, då bäcken inunder inte användes. Detta är en s k valvbro (bågbro). Den kallas för **Hjulvarnsbron** då den ligger vid Hjulvarn. Här var gränsen mellan Stavered och Hjulvarn, bäcken hade tidigare varit gräns mellan Tunhem och Gärdhem. Vid bergen låg de fattiga strandsittarnas stugor vid **Kullarberget** (bergåsen söder om järnvägsbron).

Över Svinnebäcken hade redan tidigare säkert funnits en bro, men inte så stark som en valvbro. Bron byggdes i sten av **Holst Norström 1831**. Konstmästare Holsten Norström som gift sig i januari 1815 med Demoseille, Jungfrusländan Lovisa Maria Oroupp. Holsten Norström blev sedermera byggmästare vid Trollhätte- kanal och slussverk. 1815-05-31 föddes deras son Carl Edvard på Åker. Carl Edvard gjorde en Amerikaresa där han träffade och fick råd av uppfinnaren av varmluftsmaskinen och propellern, John Ericsson. Vid hemkomsten fullbordade Carl Edvard Sveriges **första hästjärnväg**, Frykstads- och sedan Kristinehamns järnvägar. Hästarna drog trallorna. Spårvidden kom från Romartidens mått på triumfvagn, 4 fot samt 8,5 tum (1435 mm). Mellan skaklarna skulle två hästbakar få plats i bredd.

För att ytterligare öka hållfastheten på valvbroar övergick man från kallmursteknik till bruksmur. Samtidigt som man började bygga stenalvsbroar så fortsatte byggandet av träbroar i ganska stor omfattning ända fram till slutet av 1800-talet. **Timmer** nerflottades från Värmland som här sågades till bräder. All sågspån kastades i älven och detta blev senare ett bekymmer. 1821 blev det bötesstraff för att slänga spån i älven, vilket gjorde att sågspån samlades där man kunde bli av med det. Mycket slängdes i den s k **Spån**, numer Karl Johans torg. Faktorena vid sågverken bodde oftast vid Källstorp men även vid kvarteret Strömkarlen samt vid Hillerströms gästgivargård vid Dahlbergs hage (Kanaltorget). Vid **Staveredsmosse** hade göteborgarna en blockhamn för att hopsamla timmer. Förmodligen byggdes Hjulvarnsbron därför att den var nödvändig. Många kvarnägare tog självständigt stränderna till hjälp för att förvara plankor men även för att fästa blockflottar. *"År 1738 anförde sålunda t.ex. samtliga åbor i Stavered sin klagan däröver, att en del sågintressenter på deras äng uppdraga sågtimmer och blockar, som de sedan låta kvarligga 4 a 5 år, men 9 år senare ingingo de kontrakt med rådmannen J.F. Neuman, ägare av en sågkvarn, varigenom de till honom uppläto strandområdet från Hjulvarnebäck till Staveredsmosse, >bryggan mitt för löjtnant Dahlbergs gård för att där fästa och i förvar lägga sitt till Trollhättan ankomna sågtimmer utan ringaste intrång av andras timmer, allt för en betingad ränta av två tunnor franskt salt, årligen åtnjutet i september månad vid Åkersström<."* (Trollhättans genom tiderna. 1947. S 205). År 1840 inrättades en spånugn, men i lönnod hällades ännu spån ut i älven. Hjulvarnsbron har breddats och var från början 3 m som år 1942 breddades till 6 m. Brons utseende har bevarats och man är aktsam om denna gamla bro. **Svinnebäcken** som en gång funnits under bron är för länge sedan torrlagd. Många valvbroar har bevarats då de har en vacker konstruktion.

Referenser

Sten Rathsmann. *Broar i Älvsborgs län*. Vänersborg 1978.

G.Lundén. *Trollhättan genom tiderna*. Trollhättan 1947.

http://www.historiskt.nu/diverse/forsta_jvg/forsta_jvg.html

<http://www.slaktdata.org>

